

АЛЕКСАНДАР КАДИЈЕВИЋ

**ЗБОРНИК РАДОВА
ОЧУВАЊЕ ГРАДИТЕЉСКОГ
НАСЛЕЂА – СТВАРНО И МОГУЋЕ**

(УРЕДИЛЕ НАДА ЖИВКОВИЋ И
СВЕТЛАНА ДИМИТРИЈЕВИЋ МАРКОВИЋ,
БЕОГРАД 2010)

У

склопу обележавања значајног јубилеја – педесет година од оснивања, у Заводу за заштиту споменика културе града Београда је крајем маја 2010. године одржан симпозијум „Очување градитељског наслеђа – стварно и могуће“. У форми студиозно осмишљеног зборника, реферати позваних учесника (архитеката, урбаниста, етнолога, археолога, историчара уметности, филозофа и културолога), за наше услове су ажурно публиковани, у року од шест месеци. Систематизовани на око 140 страна, употпуњени научним апаратом и илустрацијама у боји, тематски су одељени на следеће целине: *Градитељско наслеђе као чинилац развоја, Заштита и презентација градитељског наслеђа, Валоризација градитељског наслеђа, Улога цивилног сектора у очувању и афирмацији градитељског наслеђа и Иницијативе.*

У име издавача, директорка завода мр Милица Грозданић је у предговору истакла да је реч о првој у низу научностручних публикација посвећених методологији заштите, уређењу и коришћењу културне баштине. Потцртала је разноврсност презентованих тема које својим садржајем доприносе унапређењу стања у конзерваторској струци и специјалистичким областима историографије.

У оквиру прве тематске целине, др Нађа Куртовић Фолић је у раду *Културно наслеђе – развојни потенцијал Београда као историјске метрополе* свестрано анализирала развојне ресурсе српске престонице, једне од водећих метропола у региону. Уз надахнуту проблематизацију појма духа места, изнела је и пет подстицајних препорука за друштвено одрживу заштиту културне баштине како би се Београд од „света граница“ приближио „свету хоризоната“. У расправном огледу *Народно градитељство на београдском подручју – баласи или просперитет*, Нада Живковић је истакла угроженост споменика народног неимарства којима прети потпуни

нестанак. Преиспитујући досадашње резултате у заштити тог маргинализованог корпуса наше градитељске баштине, закључила је да он има потенцијал да покрене развој рубних београдских општина, дајући корисне препоруке у том правцу.

Представљајући пројекат *Београд – европска престојница културе 2020. године*, као круну дугорочне стратегије културног развоја српске престонице, Александар Пековић је заокружио први тематски блок зборника. Указавши на ограничавајуће факторе који током транзиционог периода вишеструко ометају стратегију, оптимистички је најавио остварење планираних пројектних фаза, које ће довести до унапређења „београдског културног модела“ (почев од 2011. до закључне 2020).

На почетку другог тематског блока, у реферату *Ресурсација и ревитализација Београдске шврћае* др Марко Поповић је, поред осталог, размотрио видове презентације тог сложеног споменичког комплекса. Рекапитулирајући досадашња искуства, указао је на

будуће приоритете, почев од представљања целина које су најслабије сачуване. У раду *Примена нових методолошких оруђа у управљању наслеђем (пример: рехабилитација наслеђа Сењског рудника)*, Борислав Шурдић је промовисао пројекат трансформације Сењског рудника из опустелог рударског насеља у атрактиван историјски град (у чему финансијски учествује и Европска комисија). Анализирајући факторе одрживости започетог подухвата, Шурдић теоријски продубљује методологију таквих пионирских, у нас недовољно развијених иницијатива. У сажетом огледу *Скица рекулације инундационог шверена града Земуна с околином* Весна Матичевић разматра новооткривени архивски план уређења Земуна и околине Ђорђа Коваљевског из 1932. године (који обухвата и простор данашњег Новог Београда), чиме иницира његово потпуније историографско тумачење.

Трећу целину, посвећену валоризацији урбаног наслеђа, обележио је надахнути ретроспективни оглед *Вредновање урбаног наслеђа. Једно лично искуство*, који је аутобиографски обојио др Зоран Маневић. Осврнувши се на две деценије проведене у Заводу за заштиту споменика културе града Београда, критички је преиспитао тадашње методе заштите новијег споменичког наслеђа, за чију су се ревизију поодавно стекли услови. Пирамиду вредновања постојеће баштине Маневић оформљује слојевито, подсећајући на мноштво недоследности забележених у досадашњој критериолошкој пракси. Заговара одбацивање неутемељене конструкције о Београду као граду старог наслеђа и преовлађујућег критеријума старине у вредновању појединачних грађевина. Залаже се за скраћивање историјске дистанце при категоризацији културних добара и за прецизније просторно разграничење заштићених целина. Реферат закључује тезом о Београду као недовршеном граду, којег треба поправљати и допуњавати у свим сегментима.

Расправом *Рedefинисање односа према очувању стамбене архитектуре Београда 19. и 20. века* др Мирјана Ротер Благојевић употпуњује ранија размишљања о тој теми. Залаже се за рedefинисање установљене стратегије урбане обнове кроз побољшање стања историјских делова града и прихватљиву модернизацију грађевинског фонда. Иницира и преиспитивање критеријума за очување материјалних и нематеријалних вредности стамбене архитектуре 19. и 20. века, као „базичног елемента хумане димензије одрживог развоја градова“. У прилогу *Сеоске куће из XIX века у ширем рејону Београда* Зоран Јаковљевић даје значајан допринос анализи њихових функционалних, конструктивних и естетских изражајних карактеристика. Своју подстицајну типологију употпуњава инструктивним цртежима.

Сегмент о улози цивилног сектора у заштити споменичког наслеђа започиње радом др Ирине Суботић *Један пример активности невладиног сектора. ЕВРО-ПА НОСТРА – Глас културног наслеђа Европе*. Мисију те утицајне међународне организације ауторка оцењује вишеструко плодотворном, чиме и „глас грађанског друштва“ добија на значају. У огледу *Свој јавној и приватној сектору: Дом Јеврема Грујића – прва кућа савремена под заштитом Завода за заштиту споменика културе града Београда*, Лазар Шећеровић је у име Грујићевих потомака истакао кључну улогу Завода у очувању те знамените београдске куће (данас отворене за јавност), коју су деценијама угрожавале различите интересне групе и установе. Поздрављајући опредељење града да знатније подржи културну промоцију историјских кућа, Грујићев дом сматра мостом који спаја три века београдске историје. У прегледном огледу *Задужбине и задужбинарство у традицији српског народа* Гордана Гордић описује главне тековине тог специфичног, али мало проученог корпуса нашег градитељства. Конзистентно структурирану елаборацију обогаћује новим датовањима и ауторским атрибуцијама. Унутар последњег блока *Иницијативе*, радом

Значај оснивања Музеја архитектуре у Србији и његова улога у заштити традиционалног наслеђа мр Марина Ђурђевић оснажује тежње за институционалним осамостаљењем Музеја архитектуре, у којем би се још ефикасније сакупљала, музеолошки презентовала и научно тумачила разноврсна историјска документа о генези српског неимарства, вишеструко значајна и за службу заштите.

Будући да су наведене теме свестрано проблематизовали најкомпетентнији домаћи стручњаци, може се закључити да је научни циљ конференције приређивањем зборника успешно испуњен. Изнето је мноштво критичких запажања и утемељених предлога подстицајних за даљи рад на заштити и проучавању градитељског наслеђа.

Мање или више исцрпни, заступљени прилози ће у свакој тематској области представљати незаобилазно полазиште за аналитички подробније и теоријски слојевитије приступе. Уз уреднице зборника и остали сарадници који су учествовали у његовој припреми заслужују похвале, јер су допринели његовој прегледности и комуникативности, потврдивши стандарде респектабилних заводских издања.